

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

380 פ"ק 099 וי"א ת"ת ע"ה נ"ה 6' סעיף ו' 380

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: "לחם לאכול ובגד ללבוש"

ואל סתם בשביל הנאה, ולכן המאכל שאוכל מפני שבריא לו, הוא נחשב חביב].

וכך כתב בכף החיים (פאלאג'י סימן כ"ד סעיף ו'): מה שאמר רבותינו זכרונם לברכה, דעכשיו שולחנו של אדם מכפר עליו, היינו שיכוין באכילתו להיות בריא לעבודתו יתברך שמו, ויאמר בפה מלא אין אני אוכל להנאת גופי, אלא להיות בריא וחזק לעבודת השם יתברך, ובזה הדבור שמדבר, בורא מלאך חדש ומסלק הסטרא אחרא.

אולם יש מעלה הגבוהה מזו, אם באכילתו עצמו מתקן עניינים ומכוין להעלות ניצוצות דקדושה הטמונים במאכל ובמשקה, דאז האכילה אינה רק הכנה לעבודתו ית"ש, אלא היא עבודה בפני עצמה.

וכך כתב הגאון רבי חיים פאלאג'י (שם סעיף ז'): עוד זאת צריך לכוין מאד באכילתו, שהוא בא לברר הניצוצות מדומם צומח ח', ומטעם זה אין להוציא עצמות וקליפין מהשלחן, כי אם אחר ברכת המזון, משום דניצוצות הקדושה הדבקים בהם, אינם יוצאים כי אם על ידי ברכת המזון, ועיניך תראה עד היכן מגיע גודל הבירור של האכילה, דגילה הרב בעל שם טוב, זכותו יגן עלינו אמן, דאפילו גוי שאכל מין מאכל שמלוּבש בו ניצוץ קדוש, ובכוח האכילה ההיא עשה שירות לישראל, ועל ידי זה יהיה עליו בצד מה לניצוץ ההוא, אף שאינו כל כך כמו אם היה ישראל אוכלו, שהיה עולה ביותר מצד היותו ישראל, ומה גם אם היה מכוין, שהיה מברר אוכל לגמרי. עכ"ל.

הרי לנו, כי יש כוונה אחרת גבוהה ושובה יותר, שמכוין באכילתו לייחד יחודים ולהעלות ניצוצות דקדושה מחד ולדחות את חלק הרע לנוקבא דתהומא רבה.

וכפי שגילה לנו האריז"ל בשער המצוות (פרשת עקב), והביא זאת הגאון רבי יהונתן אייבשיץ ז"ע בספרו יערות דבש (ח"ב דרוש ט"ז) שדרש ממאמר הכתוב "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם" שבכל ארבע יסודות: מדבר, חי צומח ודומם, יש ניצוצות קדושה, אבל בדומם הניצוצות עכורות יותר ונוטות לרע יותר ממה שיש בצומח, ובצומח יותר מהחי, ובחי קרוב למעלת אדם, ועל כן סכנה גדולה יש באכילת ירקות עשבי השדה, כי הניצוצות שבהן לרוע, וכאשר יאכלם האדם יוכל להיות שהן מתעות נפשו לרוע ח"ו, כאשר קרה ביוחנן כהן גדול שנעשה לסוף צדוקי (ברכות כט.) וכן קרה כמה פעמים בבני אדם שהיו בחזקת טובים ובזקנותם סרו מדרך טוב, והוא באוכלם ירקות כאלה, שהניצוצות בקרבם רעות למאוד ותועות נפשו ח"ו. אך ליודעים כוונת האכילה להוציא יקר מזולל יונעם, שמהפכים בכוונתם את הרע לטוב.

ולאור יסוד זה ביאר האריז"ל מה שאמר רב חסדא (שבת קמ.): "אני לא בעניותי ולא בעשירותי אכלתי ירק, בעניותי משום

"וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלהים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש".

שואל החפץ חיים בספרו "תורת הבית": מדוע הדגיש הכתוב: ונתן לי לחם "לאכול" ובגד "ללבוש", הרי ודאי כשיעקב אבינו מבקש לחם, כוונתו כדי לאכול, ובגד ודאי כדי ללבוש, ולא כדי להניחו לתצוגה בארון הבגדים?

יש מבארים את הדבר כך: ישנו אדם שיש לו כסף לקנות לחם רב, אך אסור לו לאוכלו מפאת סיבה רפואית כלשהי, וכן יש אדם המשוּפּע בכסף וזהב לרכוש בגדים לרוב, אך אינו משתמש בהם כיון שרתוק למיטת חוליו, ולכן מבקש יעקב אבינו בחכמתו כי יזכה ה' ללחם שיוכל לאכול לשובע נפשו, ובגד שיוכל להשתמש בו.

אך החפץ חיים מבאר כי בקשתו של יעקב מלמדת כי אף שהיה בנו של יצחק אבינו, מעשירי עולם, אשר זבל פרדותיו היה שווה יותר מכספו וזהבו של אבימלך, אם כן היה עליו לבקש אוכל כדרך העשירים, סוס לרכב עליו ולבוש מכובד כיהא למעמדו, ובכל זאת ביקש את ההכרחי בלבד. כי ידוע שאצל העשירים עורכים סעודות ליופי ולפאר, ורק מעט מהאוכל נאכל, וכן בגדים יש לרוב, אך רובם מיותרים, ולכן ביקש יעקב אבינו רק לחם לאכילה ובגד ללבוש ולא להתפאר בו.

מסופר על רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי זצ"ל שהיה אביהם של כל הישיבות באירופה לפני מלחמת העולם השנייה. פעם הגיע אליו נציג הג'וינט אשר תמך בישיבות ורצה להנותו ולרכוש לו איזה בגד או דבר נחוץ. שאלו: מה אפשר לקנות לכבוד הרב? אמר לו: אני צריך דבר חשוב. ומהו? נעלי בית לעוזרת העניה אשר מתגוררת עמנו ואי אפשר להשיג כאן במידה שהיא זקוקה לה! ואילו לעצמו לא היה זקוק הרב יותר מלחם ובגד...

אבל נראה לומר בדרך חדשה, ישנם שני דרכים לעבוד את הש"ת באכילה. הדרך האחת הפשוטה יותר, היא כאשר מכוין באכילתו כדי שיהיה לו כח לעבוד את הש"ת.

כמבואר בשו"ע (סימן ר"א) וז"ל: וכן בכל מה שיהנה בעולם הזה, לא יכוין להנאתו, אלא לעבודת הבורא יתברך, כדכתיב: "בכל דרכיך דעהו" (משלי ג', ו') ואמרו חכמים: כל מעשיך יהיו לשם שמים, שאפילו דברים של רשות, כגון האכילה והשתיה וההליכה והישיבה והקימה ... וכל צרכי גופך, יהיו כולם לעבודת בוראך, או לדבר הגורם עבודתו, שאפילו היה צמא ורעב, אם אכל ושתה להנאתו אינו משובח, אלא יתכוין שיאכל כפי חיותו, לעבוד את בוראו וכו'. יע"ש כל דבריו [מטעם זה כתב הגאון רבי שלמה זלמן אורבך צוק"ל בספר חיכו ממתקים (ח"א עמוד ק'), שאם יש בפניו שני מאכלים ואחד מהם הוא מאכל החשוב אצל האדם מטעמי בריאות, יש להקדימו, כיון שיהאדם צריך לכוין באכילתו כדי להיות בריא לעבודת הש"ת,

וגריר, ובעשירותי משום שעד שאוכל ירק, אוכל בשר ודגים".
ודברים אלו צע"ג כאילו חז"ל נתנו מקום להיות זולל וסובא,
ולרדוף אחר מותרות ותאוות העוה"ז?

אלא כוונת רב חסדא היתה שלא אכל ירק, לא בעניותו, בעת
שהיה עני בדעת, כשעדיין לא למד כוונת האכילה, משום דמגרר
גרי, גורר הירק חלק רע שבקרבו לנפש האדם ומושכו לדרך לא
טוב ח"ו, ולא בעשירותו, כאשר היה עשיר בדעת שכבר למד
חכמת הכוונות, דלמה יתקן וימשיך לנפשו ניצוצות שביקרות
שהן עכורות ונוטות לרוע, במקום זה יאכל בשר ודגים שהם
בחלק חי, שמדרגתם גבוהה וקרובים לנפש האדם, ובפרט דגים
שיש בהם ניצוצות טובות למאוד ויותר נח ליתקן כידוע (עי'
חסד לאברהם מעיין ה' נהר י"ז).

וכתב על זה הגאון רבינו יהונתן אייבשיץ זצ"ל בספרו יערות
דבש שם, "והנה אתם בניי, בעוה"ר אין אתנו יודע כוונת
האכילה על בוריה בסודות נעלמות, ובמפלא מכם אל תדרשו,
אבל לבל ח"ו תהיה אכילתכם לרוע ולמעט כח הקדושה שממנו
אנו חיים, הבו לנו עצה, ומונה שם שלושה עצות, כדלהלן: בלי
להתקוטט כלל בתוך סעודה או להיות כועס, אלא כל אכילתו
תהיה בטוב ובשלום ואז ברכת ה' שורה, וממילא לא ינזק,
ושנית שתהיה כל מחשבתו בתוך אכילה בדברי תורה וחכמה
ומוסר ואז יונעם לאדם אכילתו ותהיה אכילה לשם שמים, כי
הכל הולך אחר המחשבה, והשלישית ליתן מכל אכילה לעניים,
ובזה אין חלק רע יוכל לשלוט, ואדרבה על ידי זה נכנע והנשמה
גוברת ומבררת לנפשו הרוחני (וכ"כ הגר"ח פאלאגי בספרו נפש
חיים מערכת א' אות ס"ג).

כמו כן האריך בזה טובא רבינו יוסף חיים זי"ע בספרו בן איש
חי שנה ראשונה פרשת שלח לך, וכן בספה"ק עבודת ישראל
פרשת שלח, כיצד על ידי אכילתו בכוונות וביחודים מעלה
ניצוצות הקדושה הטמונים בתוך המאכל.

וכתב בספה"ק מאור ושמש (פרשת מקץ): כי העיקר האכילה הוא
להעלות הרוחניות שבאותו דבר מאכל למקום שרשו למקום
עליון, והרוחניות קדושה שבכל דבר הוא חיות של אותו דבר,
ובלתי זאת לא היה קיום לאותו דבר וכו', וזהו "צדיק אוכל
לשועב נפשו" שאוכל רק להשביע את הנפש עליון, היינו
שכוונתו רק לאכילת הרוחניות החיות שיש במאכל למקום
שרשו, על כן "יאכלו ענוים וישבעו" וכו'. אבל אותם בני האדם
שדעת בהמה להם, שאין כוונתם לרוחניות המאכל רק
לגשמיות המאכל, אזי אוכלים אכילה גסה ואין שובע להם וזהו
הרעב שתמיד רעב נפשו, כי הנפש אין לו חיות רק בהמשיך
אליו הרוחניות וזהו "בטן רשעים תחסר".

לאור זאת יש לבאר דברי יעקב אבינו שאמר: "ונתן לי לחם
לאכול ובגד ללבוש" והיינו, שהלחם לא יהיה אמצעי ללימוד
התורה, אלא יהיה מטרה בפני עצמה על ידי שמייד יחודים
באכילתו. כמו כן "ובגד ללבוש", אותם האוכלים כדי שיהיה
להם כח ללמוד תורה וכדומה, הרי שהגוף משרת את הנשמה
והגוף נעשה לבוש לנשמה, ואילו הבגד הוא לבוש דלבוש, אולם
אותם המכוונים ייחודים בעת אכילתם הרי שמקדשים את
גופם, והבזה הפוכים את הגוף לבחינת נשמה, ואזי הבגד נעשה
לבוש לגוף, וזו כוונת יעקב אבינו באומרו: "בגד ללבוש".

ומבואר אם כן, שעל ידי מעשה גשמי כאכילה ניתן ליידח
יחודים ולפעול דברי רוחניים גבוהים ונשגבים. דבר זה שייך גם
בדיבורו של האדם, שמדיבור שלפני חוץ נראה כדיבור שגרתי
וללא כל תועלת, פעמים יש בו כוונות גבוהות ונשגבות.

וכפי שמובא בספר עשר אורות (מערכת ג' אות נ"א) על הרה"ק
רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע שהיה בביקור אצל הרה"ק רבי
שמואל מניקלשבורג זי"ע, ורבי לוי יצחק מברדיטשוב קודם
התפילה שהיה מעוטף בטלית ותפילין הלך אל הרבנית ודיבר
עמה דברים בטלים שהיה פלא בעיני תלמידי רבי שמואל. אולם
רבי שמואל הסביר להם: אמרו בגמ' "רב לא שח שיחת חולין
מימיו" [המקור לכך הוא מדברי הרמב"ם (הל' דעות פ"ב, ה"ד),
וז"ל: לעולם ירבה אדם בשתיקה ולא ידבר אלא או בדבר חכמה
או בדברים שצריך להן לחיי גופו, אמרו על רב תלמיד רבינו
הקדוש שלא שח שיחה בטילה כל ימיו וזו היא שיחת רוב כל
אדם. עכ"ל. וכ"כ הרמב"ם בפירושו לאבות (פ"א מ"ז) וכתב
בכסף משנה (שם) ואינו יודע מקורו. וביד המלך (הלכות תפילין
פ"ד הלכה כ"ה) כתב על כך, שהיה לרמב"ם אגדה מיוחדת
שנאבדה מאיתנו, ובה מוזכר דבר זה. ובהקדמת קונטרס שיחת

חולין של תלמידי חכמים של האדר"ת (כת"י של סיפורים על
חכמי ישראל שרשם) כתב האדר"ת: בגמרא חולין (ק"א): אמרו
בדין נותן טעם בר נותן טעם דרב אוסר, וקאמר בגמרא והא
דרב לאו בפירושא אתמר אלא מכללא אתמר, דרב אקלע לבי
רב שימי בר חייא בר בריה חש בעיניו, עבדו ליה שייפא בצעא,
בתר הכי רמו ליה בשולא, בגווה טעים ליה טעמא דשייפא
אמר: יהיב טעמא כולי האי. עיי"ש. ובאמת לפי פשוטו הדבר
יפלא איך הוציאו מדיבור זה הלכתא דנ"ט בר נ"ט, ושמא רב
מילתא בעלמא קאמר? אמנם הדבר יתורץ על פי מה שכתב
הרמב"ם: אמרו על רב תלמיד רבינו הקדוש שלא שח שיחה
בטלה מימיו. ע"ש. ולהכי שפיר דקדקו משיחת רב, דבר הלכה.
עכ"ד. ונ"ב: עיין בני בנימין לרבינו על הרמב"ם שם, תשו'
מהר"צ חיות סי' ע"א, תשו' תורה לשמה סי' תי"ט, פירוש
אורחות חיים על עשר מילין דחסידותא דנהוג בה רב שהובאו
בתשו' גאונים, ודברי סופרים למהר"צ מלובלין אות ל"ו. ועיי'
בספרי נחלת שדה פרשת ויחי אות ט"ו שביארתי שמטעם זה רב היה
חותם צורת דג, שהיה זה כסמל על שלא שח שיחה בטילה כל ימי
חייו.]. ותמוה וכי כל האמוראים והתנאים דברו שיחת חולין
ומה משבח לרב בזה?

אבל הפירוש הוא כך דרב כשדיבר דברי חול גשמיים, היה עושה
בדבורו יחודים גדולים, וזהו שאמר "רב לא שח שיחת חולין"
שבאמת אינו חולין, הגם שלפי הנשמע היה נראה כדברי חולין,
אבל באמת היו דברי, "מימיו" כלומר בכל ימיו בשלימותם כל
היום כולו מן הבקר עד הערב כל דבריו של חולין היו יחודים
גדולים, וזה שבחו של רב מכל התנאים והאמוראים שהם לא
היו יכולים להחזיק המוחין בעבודה זו רק שלש שעות ביום.

כך גם הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב כל דיבוריו אף שנראה
לנו כדברי חול אינם אלא דברי קדושה, ויש בהם כוונות
נסתרות. יעו"ש כל דבריו.

לפי זה יש לבאר את דברי המשנה באבות (פ"ב משנה ט"ו) "וכל
דבריהם כגחלי אש", ולכאורה, מה ענין דבריהם להיות "כגחלי
אש"?

אבל לפי המסופר על הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע
שהיה מדבר דברי חול והיה מייחד בזה יחודים נוראים, יש
לפרש "כל דבריהם" אפילו הדברים שהם שלהם, שאינם דברי
תורה אלא דברי חול, הרי הם "כגחלי אש", - היה בזה יחודים
גבוהים מאוד.

לכן מצינו אצל רב שהיה יוצא "זיקוקין דנורא" מפיו, כמובא
בחולין (קל"ז): מביאה: כי סליק איסי בר היני אשכחיה לרבי
יוחנן דקא מתני ליה לבריה רחלים, אמר ליה: אתנייה רחלות!
אמר ליה: כדכתיב (וישלה ל"ב, ט"ו) "רחלים מאתים", אמר ליה:
לשון תורה לעצמה לשון חכמים לעצמן. אמר ליה: מאן ריש
סדרא בבבל? אמר ליה: אבא אריכא, אמר ליה: אבא אריכא
קרית ליה? דכירנא כד הוה יתיבנא אחר י"ז שורן אחוריה דרב
קמיה דרבי, ונפקי זיקוקין דנור מפומיה דרב לפומיה דרבי,
ומפומיה דרבי לפומיה דרב, ולית אנא ידע מה הן אמרין, ואת
אבא אריכא קרית ליה!"

ויש לומר, כי רב אשר היה מייחד יחודים בעת דיבורו, הרי
דבריו היו "גחלי אש" ולכן היה יוצא זיקוקין דנורא מפיו.

עוד יש להוסיף בזה, כתב בשו"ת "חוות יאיר" (סימן קנ"ב) בשם
הרמ"ע מפאנו בספרו "יונת אלם", שהנה ידוע שרב הוא רבי
אבא - תלמידו המובהק של רבי שמעון בר יוחאי בספר הזוהר,
ובכל מקום שנאמר 'שתיק רב', לא שתק מחמת שלא ידע, אלא
שהיה לו להשיב על פי הסוד, ולא רצה לגלות.

והוסיף על כך ב"חוות יאיר", שאף על פי כן אין להקשות מפני
מה מצינו לפעמים בגמרא שאמרו (בבא קמא יא.) 'מדשתיק רב
לאו דינא הוא', שהלא יש לומר ששתק מפני שלא רצה להשיב
על דרך הסוד. שמכל מקום אין פוסקים הלכות על פי סוד אלא
על פי נגלה בלבד.

לאור זאת יש לומר, כי מכיון שרב היה תלמידו של רבי שמעון
בר יוחאי, למד ממנו כיצד לייחד יחודים, ולכן היה מייחד
יחודים בדיבורו.